ANTHROPOLOGIA INTEGRA
12/2021/1
ČASOPIS PRO OBECNOU ANTROPOLOGII A PŘÍBUZNÉ OBORY
JOURNAL FOR GENERAL ANTHROPOLOGY AND RELATED DISCIPLINES

Identita Romů

Olga Shivairová[1] – Alena Kajanová[1] – Tomáš Mrhálek[2]

1 Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity, Boreckého 1167/27, České Budějovice
2 Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, Jeronýmova 10, České Budějovice

Do redakce doručeno 19. listopadu 2020; k publikaci přijato 20. května 2021

ROMA IDENTITY

ABSTRACT The aim of this article is to introduce the reader to challenges surrounding the Roma identity and self-identification among the Roma ethnic community as well as the discrepancy between self- identification (the Roma "I", the so-called 'romipen') and the apparent generally assumed identity of Roma people. Many researchers agree, and statistics concur, that self- identification among the Roma ethnic community is disappearing from the society. The importance of language as one of the main factors contributing to forming of identity will be briefly introduced parallel to the reduced willingness of Roma parents to teach their children Roma language. This fact is exemplified through quotes from Roma parents and a professional working with Roma people. Methodological consequences of the discrepancy between self-identification and apparent generally assumed identity will be raised.

KEY WORDS Roma people; Self- identification; Romipen; Identity; Roma language; Multicultural society

ABSTRAKT Cílem tohoto článku je představit čtenáři problematiku romské identity a sebeidentifikace v romské etnické komunitě, a dále představit nesoulad mezi sebeidentifikací (romské pojetí "já", také nazývané jako "romipen") a zřejmou obecně předpokládanou identitou romských osob. Mnoho výzkumníků je toho názoru a statistiky dokládají, že dochází k pomalému vytrácení sebeidentifikace s romskou etnickou komunitou. Dále bude stručně představena důležitost jazyka jako jednoho z hlavních faktorů přispívajících k utváření identity společně se sníženou ochotou romských rodičů učit své děti romský jazyk. Tato skutečnost je dokládána výroky romských rodičů a pracovníků, kteří pracují s Romy. Nakonec budou vzneseny pro metodologii plynoucí důsledky nesouladu mezi sebeidentifikací a zjevně předpokládanou identitou.

KLÍČOVÁ SLOVA Romové; sebeidentifikace; romipen; identita; romský jazyk; multikulturní společnost

ÚVOD

Ačkoliv společnost žijící na území České republiky je možno v současné době považovat za multikulturní a multietnickou (Szaló – Hamar, 2005), setkáváme se s obtížemi při kategorizování skupiny lidí, kteří bývají označováni za Romy (Čechovská, 2014). Dle zastoupení Romů se převážně jedná o čtyři hlavní skupiny Romů: slovenští Romové (Servika Roma, odhaduje se, že tato skupina je nejpočetnější), olašští Romové (Vlachike Roma, druhá nejpočetnější skupina), malé skupinky maďarských Romů (Ungrike Roma) a Sintové (Manušové, Romové, kteří jsou potomky německých Romů) (Gazdíková, 2008). V České republice se čistě k romské národnosti dle sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB) k roku 2011 přihlásilo 5135 Romů, více národností včetně romské pak uvádí 13150 obyvatel (uváděli např. kombinaci romské a české nebo romské a moravské národnosti). Pro srovnání v roce se dle SLDB k romské národnosti přihlásilo 11746 Romů[1]. Kvalifikované odhady však udávají několikanásobně větší číslo – odhady z roku 2016 uvádějí na území ČR žijících 245800 Romů a z roku 2017–240300 Romů[2]. Vynořuje

1 Český statistický úřad (2011): Veřejná databáze, Sčítání lidu, domů a bytů 2011. (online). https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystupobjekt&pvo=OBCR604A&pvokc=&katalog=30629&z=T#w=

2 Úřad Vlády České republiky (2016): Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016. (online) https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o--stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf

se tak velmi podstatná otázka, proč je romská národnost většinou osob tohoto etnika vnímaná jako problematická a nehraje roli při jejich sebeidentifikaci. Toto téma v sobě obnáší nejen obecnou diskusi, ale je též důležité v rámci metodologie výzkumu této etnické skupiny. Naléhavost tohoto řešení se ukázala v rámci výzkumné praxe autorů článku, u jejichž výzkumného projektu o účast na pilotáži projevilo zájem 18 rodičů romských dětí. V rámci kritéria výzkumného souboru – sebeidentifikace s romským etnikem – však počet zájemců klesl na 6. Ukázalo se, že ochota přiřadit se mezi Romy je mezi těmito uchazeči velmi nízká: *„Copak jsem Rom? Jsem Čech."* Pojetí sebe jako Roma bylo pro mnohé z oslovených velmi pejorativní a ostře se vůči němu vymezovali: *„Nemáte právo myslet si, že jsem cikán."* Nepřímo uvedli též důvody, proč je pro ně etnická příslušnost tak palčivou otázkou: *„Já nechci, aby moje děti byly označovaný za cikány. To, že se jim smějou ve škole, stačí."* (projekt TAČR[3], březen 2019).

IDENTITA

V psychologické literatuře panuje velká nejednotnost přístupů k pojmu „identita". Původní význam pojmu identita, definovaný Eriksonem (1994) jako stejnost osoby v čase, zobrazuje identitu jako statický konstrukt a je v rozporu s nynějším dynamickým pojímáním identity jako neustále se v čase konstruující, kdy některé rysy zanikají a jiné se uchovávají v odlišné podobě. Samotný obsah pojmu identita v sobě zahrnuje připsané charakteristiky, jako je pohlaví, věk, barva kůže a získané charakteristiky, mezi něž patří např. potřeba stát se někým, touha disponovat určitými vlastnostmi apod. (Elšík, 2005; Výrost – Slaměník, 2011). Připsané komponenty identity (anatomicko-fyziologické atributy) jedinec získá narozením, k nabytí získaných charakteristik je potřeba vynaložit určité úsilí. Dle Tajfelovy teorie sociální identity (in Výrost – Slaměník, 2011) sociální identita plní roli získání a udržení si vysoké úrovně osobního a sociálního sebehodnocení. Pokud identifikace s danou sociální skupinou není zdrojem vysoké sebeúcty, člověk se od dané skupiny distancuje a jako referenční volí skupinu jinou. V mnohých případech tak identita Romů nabývá situačního charakteru, dané osoby se ztotožňují s romskou etnickou skupinou v případech, kdy je tato sebeidentifikace spojená s příznivým hodnocením a sebehodnocením, naopak se od romské etnické identity distancují v případech, kdy je jejich sebepojetí ohroženo (Gazdílková, 2008). Historické kořeny distancování se od romské etnické identity zmiňují i Hübschmannová, Kalinin a Kenrick (2000), dokonce udávají, že mnoho Romů v minulosti mělo romskou identitu spojenou s téměř jistým „rozsudkem smrti".

JAZYK JAKO PROSTŘEDEK IDENTITY

Dvoustranně-kauzální vztah mezi jazykem a identitou zmiňuje Evans (2015), dle něho je identita utvářena jazykem a zároveň je prostřednictvím jazyka vyjadřována; jazyk funguje jako konstruující lidská zkušenost, která je v konfrontaci s okolním světem zároveň konstruována. Giles a Johnson (1987) uvádějí etnolingvistický pohled na teorii identity, v tomto pojetí je jazyk důležitým kritériem, pomocí něhož se členové skupiny srovnávají s jinými skupinami. V multikulturní a multietnické společnosti se objevuje naléhavá potřeba respektu vůči identitě etnických skupin, které bývají označovány jako minority a stejně tak vůči jejich jazykům; jazykově rozmanitá identita se může rozvíjet v prostředí, kde lidé svobodně mohou používat jak lokální jazyk, tak jazyk většiny. Jazyk by tak měl být nástrojem k rozvíjení a respektu kulturní rozmanitosti, nikoliv nástrojem k „předělání minorit k obrazu většinové společnosti". K jazykové a kulturní asimilaci dle této teorie dochází skrze používání jazyka dominantní skupiny. Kulturní a jazyková identita se formují při užívání jazyka dominantnější skupiny (Janíková, 2016).

Jazyk není jediný (ačkoliv hraje zásadní roli) faktor při formování identity. Na simplistické pojetí týkající se vztahu jazyka a identity poukázal Spolsky (2004), dle něhož jsou některé teorie formování identity příliš jazykově zaměřené; a Edwards (2012) zdůrazňuje, že „(…) Jazyk je při formování identity důležitým, nikoliv však jediným faktorem," (s. 349) neboť identita individua je příliš složitá a mění se s věkem, v interakcích s prostředím a prostřednictvím učení a získávání znalostí. Na diskursivní charakter identity poukázala Rassokhová, kdy porozumění formování identity je dosaženo prostřednictvím znalosti a porozumění „glokálním" aspektům učení jazyka. Osvojováním a používáním jazyka v různém globálním či lokálním kontextu dochází k formování, zarámování a transformaci osobní identity (Rassokha, 2014). Na roli jazyka při formování osobní identity upozorňuje Quirk (2007, s. 2): „Jazyk vyjadřuje prostředky, kterými pociťujeme naši identitu.[4]" Vzdělávání v oblasti jazyka tvaruje osobnost individua a osobní identitu.

Jazyk v sociálně-politickém světě působí jako dvojsečná zbraň – na jednu stranu může být užitečným nástrojem v boji proti marginalizaci určitých etnických skupin, na stranu druhou se na marginalizaci může podílet. A co více, jazyk je dle Evanse (2015) politicko-kulturním kapitálem, některé jazyky reprezentují vyšší politickou a ekonomickou moc než jazyky jiné. Podobně vztah mezi jazykovou a kulturní identitou analyzuje etnolingvistická teorie identity (Janíková, 2016), kdy jako

Úřad Vlády České republiky (2018): Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017. (online) https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu--romske-mensiny-2017.pdf

3 Záměr zmíněného projektu vychází z potřeb psychodiagnostické praxe v oblasti standardizace nástrojů určených pro romské děti, které pocházejí z kulturně odlišného a často i sociálně znevýhodněného prostředí; početnost této minoritní skupiny i některé obtíže v rámci školní docházky posilují potřebu správné identifikace kognitivních schopností a speciálních vzdělávacích potřeb u těchto dětí.

4 „Language articulates the means by which we feel our identity."

podnět pro získání sociální identity je vnímáno zvýšené sebevědomí při užívání jazyka dominantnější skupiny ve společnosti. Mnohé výzkumy vnášejí otazníky do problematiky romské identity (Bubíková – Zderadičková, 2003; Csepeli – Simon, 2003; Elšík, 2005). Dle Gazdílkové (2008) je vlivem nepřítomnosti jednotícího rámce identifikační proces u romské populace znesnadněný. Tito jedinci se pohybují na hranici dvou či více etnických kultur a z důvodu asimilačních opatření dochází k destrukci a absenci romského jazyka.

Hübschmannová (2000) dokonce klade otázku, zda romština je ohroženým jazykem[5], dále dokládá, že romština se vyskytuje v Atlasu světových ohrožených jazyků, který vydalo UNESCO, neboť v mnohých evropských zemích se ti, kteří hovoří romštinou, stávají subjektem diskriminace. Dalším faktorem, který přispívá k vnímání romštiny jako ohroženého jazyka, je kromě diskriminace fakt, že mnoho romsky mluvících osob je bilingvních – žijí v prostředí dominantního jazyka. Romština jako nedominantní jazyk přejímá z dominantních jazyků slovní zásobu a neustále se mění. Mnoho Romů, kteří se chtějí asimilovat, proto romštinu v prostředí svého bydliště neužívá a neučí romštině ani své potomky. Důsledkem je nesoulad v počtu osob náležících k romskému etniku a romsky hovořících osob, přičemž počet romsky hovořících osob je výrazně nižší (Hübschmannová, 2000; Kubaník – Červenka - Sadílková, 2010).

Na bilingvismus romsky hovořících osob odkazují i Kubaník, Červenka a Sadílková (2010), dle zmíněných autorů dochází u osob romského etnika k dynamické přeměně bilingvismu v monolingvismus, tzv. k procesu jazykové směny[6]. A jelikož romština není na území žádného evropského státu majoritním jazykem, dochází k postupnému ústupu romštiny jako mateřského jazyka ve prospěch majoritního jazyka.

Problematickou sebeidentifikaci s romským etnikem v kontextu jazyka zmiňuje ve své práci Vágnerová (1999). Uvádí, že mnoho Romů se ke své etnické příslušnosti nehlásí, protože se cítí touto etnickou příslušností být stigmatizováni. Z toho důvodu rodiče neučí své děti žádný z romských jazyků. Avšak jazyk majoritní společnosti (v tomto případě čeština) je pro ně jazykem cizím (má odlišná pravidla od romštiny), tudíž pro děti tak žádný z jazyků není mateřským jazykem, v žádném nemají dostatečnou slovní zásobu, a často češtinu i romštinu míchají dohromady.

SOCIÁLNÍ KONSTRUKCE IDENTITY

Model tří hlavních zdrojů romské sebeidentifikace představují Csepeli a Simon (2003), jako první zdroj autoři uvádějí akademický a metodologický model, na jehož tvorbě mají podíl výzkumní a akademičtí pracovníci. Druhým ze zdrojů jsou předsudky a názory většinové společnosti, které fungují jako nálepky a faktory připsané identity, na níž ti, kteří jsou označeni společností za Romy, reagují; a třetím zdrojem je sama sebeidentifikace Romů, která se často opírá o kulturní odlišnost a tradice. Tyto tři zdroje dohromady konstruují výslednou identitu osob, které jsou označovány jako Romové.

Význam ideologie, hegemonie a sociálního kontextu při formování identity zmiňuje Makoe (2014), dle něho je „konstrukce identity neoddělitelně spletena s ideologií.“[7] Mnohé výzkumy vnášejí otazníky do problematiky romské identity (Bubíková – Zderadičková, 2003; Csepeli – Simon, 2003; Elšík, 2005). Dle Gazdílkové (2008) je vlivem nepřítomnosti jednotícího rámce identifikační proces u romské populace znesnadněný. Tito jedinci se pohybují na hranici dvou či více etnických kultur a z důvodu asimilačních opatření dochází k destrukci a absenci romského jazyka. V mnohých případech tak romská identita nabývá situačního charakteru, dané osoby se ztotožňují s romskou etnickou skupinou v případech, kdy je tato sebeidentifikace spojená s příznivým hodnocením a sebehodnocením, naopak se od romské etnické identity distancují v případech, kdy je jejich sebepojetí ohroženo.

Zajímavý pohled na proces utváření romské identity přináší Čechovská (2014), dle ní se na utváření romské identity nepřímo podílejí nejen politické výroky a prezentace v médiích, ale i odborné práce výzkumníků, které často s sebou nesou nezamýšlené důsledky. Co se týká poznatelnosti Romů, jsou podle většiny autorů „viditelnou menšinou“ čili nesou jisté fyziognomické rysy (barva očí, vlasů, a pleti), a následně se předpokládá, že nositelkou romské kultury je právě tato skupina. Z toho vyplývá, že romská kultura je součástí těl Romů (Jakubek, Budilová, 2008). Podle Jakoubka je obecná „definice Roma“ v podstatě nemožná, protože téměř ve všech obecně přijatých definicích se uplatňují prvky esencialismu a důraz na etnicitu. Často je předkládáno, že Rom je ten, kdo se za Roma sám považuje, aniž by se vždy k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, a/nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých indikátorů (Jakoubek, 2005). To ostatně potvrzuje i výzkum Frýberta a Pařízkové (2014), kteří si všimli, že u sociálních pracovníků často dochází k automatickému zařazení lidí do určitých kategorií na základě určitých znaků těchto osob. Na základě jejich výzkumu zjistili, že definice klienta na základě určitých stereotypů (fyziognomické znaky například) často nebývá v souladu s vlastní identitou klienta. Automatické zařazování do určitých kategorií na základě převážně fyziognomických znaků dle Hůlové (ústní sdělení, říjen 2019) nesou Romové úkorně. Dle ní je Rom „*v české společnosti mnoha etnickými Čechy považován za občana druhé kategorie, je často terčem slovních urážek, ale i fyzického napadení, o diskriminaci a segregaci nemluvě. Přihlášení se k romskému etniku veřejně, před výzkumníkem nebo sčítacím komisařem, nepřináší respondentovi dle*

5 „Is Romani an endangered language?“ (p.107)

6 „Pokud některý z jazyků začne ztrácet své domény na úkor jazyka jiného a dialogie se tak prolamuje, je to známkou jazykové směny. Pokud jeden z jazyků užívaných běžně určitou skupinou mluvčích postupně překryje všechny domény, mluvčí si zpravidla nebudou udržovat kompetenci ve dvou jazycích.“ (p.13)

7 “identity construction is inextricably interwoven with ideology” (p. 654)

jeho mínění nic pozitivního. Být Romem v české společnosti není snadné, máte nálepku, kterou nesundáte, protože i na první pohled je patrné, kdo jste. Do dotazníku či při rozhovorech s neznámými lidmi tedy většina Romů nevidí důvod, proč tento cejch připomínat a deklarovat."

Důležitým termínem z hlediska sebeidentifikace Romů z pohledu „zevnitř" je romipen. Romipen (překládá se jako romství) je soubor hodnot a vzorců chování, kterými by se měl každý (slušný) Rom řídit. Mezi tyto hodnoty patří například úcta ke starším, pohostinnost, pomoc potřebným, soudržnost, kultura stolování, ale také způsob vystupování a chování na veřejnosti. Romipen, jak píše Hübschmannová (1998), je romské lidství, kultura a jazyk. Ona sama chápe romství jako dědičné, jednotlivé znaky získávají Romové rodem, prostě se tak narodí. Podle Jakoubka (2004) je ovšem Rom nositelem romské kultury (a tím také celkového způsobu života) a Romem se nerodí, ale stává se jím. Romipen tak tedy nemusí být spjato pouze s Romy ve smyslu antropologického typu, ale romství je přístupné všem, kdo mají zájem a byli by proces resocializace ochotni podstoupit. Jedinec se tak musí vzdát svých vlastních původních kulturních vzorců a přijmout bezpodmínečně vzorce Romů.

Romipen bývala absolutní podstata tzv. hluboké romské kultury, přesahovala teritoriální a třídní hranice, díky tomu i dorozumívání mezi Romy bylo snazší i mezi státy. Nicméně v současném způsobu života už lze prý nalézt velmi málo prvků, které představují toto etnické specifikum. V současnosti jsou z romského kulturního dědictví, tradic, mentality a morálky už jen trosky (Říčan, 1998). Do principů romství spadá čistota, starost o jídlo, rozdělení Romů do kast, nemožnost navštěvovat a brát si lidi mezi nižšími (Degeši) a vyššími kastami. Za manželství se u Romů například považuje soužití muže a ženy, ze kterého vznikli potomci. Spíše než sňatek je zde důležitější přijetí skupinou jako páru, který se stane jednotkou budoucí rodiny. Jedním z nejcharakterističtějších rysů etnika je jazyk, který se liší různými dialekty a je ovlivňován prostředím. I přes tyto rozdíly se Romové mezi sebou stále dokážou dorozumět. Navíc používají romštinu jako sebeizolující prvek, když nechtějí, aby jim bylo rozuměno.

Existují náznaky souvislosti odmítání sebeidentifikace svého Romství a odklon od kulturních tradic. Někteří Romové vypovídají, že své děti romské jazyky neučí, protože se stydí za svou příslušnost k této etnicitě. Uvádějí, že by své děti rádi vychovávali jako „neromy". Narážejí však na absenci znalosti jazyka majoritní společnosti. Znají svůj mateřský jazyk, za nějž se však stydí, čímž dochází k vytrácení romské kultury. Mnozí rodiče svým dětem nepředávají ani romské tradice, ani jazyk: *„Paní, já ty svoje děti vůbec neučím romsky. Víte, chci, aby byli slušní." „My ale nejsme cikáni. Cikáni bydlej po ubytovnách. My máme svůj byt a jsme mimo ně." „Oni se k nám chovaj jako k cikánům. Ale my jim chceme ukázat, že cikáni nejsme a že jsme stejní jako oni.* (pozn. myšleno jako sousedi z paneláku) *" (projekt TAČR, červenec 2019).*

Podobné pravděpodobně kontextuální vyhýbání se ztotožnění se s romskou identitou bylo dále pozorováno v rámci již zmíněného TAČR projektu v Dubí – Pozorce v červnu 2019, tato lokalita je definovaná jako sociálně vyloučená s téměř výhradním zastoupením romského obyvatelstva. Ze třiceti dotázaných rodičů romských dětí pouze čtrnáct souhlasilo s participací na výzkumu (který obnáší pouze maximálně sto dvacet minut času a rodiče získají za dítě finanční odměnu); šestnáct rodičů, kteří účast odmítli, uvádějí např. následující důvody: *„Romové, Romové, to je, co si o nás každý myslí."* Nebo: *„My nejsme Romové, my jsme Slováci."*

S odlišnou zkušeností se setkali autoři tohoto článku při sběru dat pro projekt TAČR v Žatci v červnu 2020, kde všech devět dotázaných rodičů souhlasilo s participací na výzkumu, sami sebe za Romy považují, ale své děti již ne. *„Víte, my jsme cikáni, my ještě s manželem doma někdy i cikánsky mluvíme, ale na děti už ne. Ty už jsou Češi. To se snažíme na ně mluvit česky. Aby měly jinou budoucnost než my."*

Posun, ke kterému dochází při vnímání identity v kontextu jazyka, byl pozorován také při sběru dat ve Staré Boleslavi, kde ani jeden ze čtyř dotázaných rodičů své děti neučí primárně romštinu, ale češtinu. Na dotaz, zda není škoda, že děti nebudou znát kulturní odkaz romského jazyka, jeden rodič odpovídá: *„Paní, to je ostuda, kdybych měla se svými dětmi v obchodě nebo mezi lidma mluvit cigánsky. To bych se styděla sama za sebe."*

Hůlová (ústní sdělení, říjen 2019) také dokládá neochotu Romů hlásit se k romské etnicitě: *„Dnes být Romem znamená pro ně být druhořadým občanem. Proto mnozí z nich nechtějí, aby jejich děti mluvily romsky"… „Historicky má mnoho Romů zakódováno, že hlásit se k romské menšině je riskantní, v minulosti docházelo k perzekuci romského obyvatelstva, za války k odesílání Romů do koncentračních táborů, po válce zase komunisté kočující Romy nutili k usazení, posílali je stovky kilometrů daleko do českého pohraničí…"*

DISKUSE A ZÁVĚR

Jeden z důsledků zmíněné diskrepance se týká metodologického hlediska mnoha studií. Jelikož mnoho osob, které by dle připsané identity byly označeny za Romy, se s romskou etnickou příslušností neidentifikuje, dochází k tomu, že mnoho výzkumných prací na tomto poli nemůže do výzkumného souboru zahrnout osoby, které se jako Romové neidentifikují. Tím se snižuje externí validita daných výzkumů. Společnost je vnímána jako prostor pro formování etnokulturních vztahů (Szaló – Hamar, 2005), v němž při každodenním diskurzu dochází k formování vlastní etnické identity. Z toho důvodu je nutné porozumění specifikům určování vlivů na sebeidentifikaci u určitých kulturních či etnických minorit. V rámci výzkumů romské kultury a Romů jako menšinové skupiny je nutno zohlednit nízkou míru ochoty k identifiaci sebe jako Roma. S palčivostí a problematičností sebeidentifikace Romů se ve své bakalářské práci setkala i Hasalíková (2018), dle níž z výzkumného souboru 51 osob (všechny zmíněné osoby by byly na základě připsané identifikace přiřazeny k romskému etniku) se pouze jeden člověk sám označil za Roma a dle této práce se polovina osob ve výzkumném vzorku setkala s dis-

kriminací vůči vlastní osobě zejména kvůli barvě pleti či etnicitě. Tato práce dává do souvislosti problém diskriminace a etnické sebeidentifikace. Z jejího výzkumu se sebeidentifikace Romů ukazuje jako sporné a pro mnohé Romy tíživé téma (srov. Čechovská, 2014, s. 109). Upozorňuje na etické dilema, kdy zařazováním osob označovaných jako Romové do skupiny Romů se do jisté míry dopouštíme vytláčení této etnické minority „z jiných sémantických polí identifikace" (s. 110). Přestože je individuálnost přístupu k sebeidentifikaci u osob z minorit důležitá, znesnadňuje důležitý úkol výzkumného studia těchto osob. To může být problémem, s ohledem na výzkumná zkreslení plynoucí z nutnosti používat pouze určitou dílčí část výzkumné populace, která se sebeidentifikací jako Roma souhlasí. Zároveň článek ukazuje na problematičnost spojení mezi romskou identitou a romským jazykem jako jedním z možných metodologických řešení. Naopak jako stěžejní se jeví určitá pejorativnost slova Rom, které může být příčinou neochoty se s touto skupinou identifikovat nebo přímo vymezovat vůči osobám, jež sdílejí společné připsané minoritní znaky, ale liší se životním stylem.

LITERATURA

Bucholtz, Mary – Hall, Kira (2004): Language and Identity. (online) http://www.researchgate.net/publication/227992133.

Csepel, György – Simon, David (2003): Construction of Roma Identity in Eastern and Central Europe: Perception and Self-dientification. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, (1), 131–150.

Čechovská, Lucie (2014): Etnická identita Romů v akademických konfrontacích. Pole etnicity jako nejasný prostor pro vstup do debaty o etnické identitě Romů. *Slovenský národopis*, 62 (1), 106–118.

Český statistický úřad (2011): Veřejná databáze, Sčítání lidu, domů a bytů 2011. (online). https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystupobjekt&pvo=OBCR604A&pvokc=&katalog=30629&z=T#w=

Edwards, John (2012): Language and Identity: An Introduction. Key Topics in Sociolinguistics. *Journal of Language, Identity & Education*. 11 (5), 348–351.

Elšík, Viktor (2005): Romové, etnicita a radikální konstruktivisté. (online) http://www.demografie.info/?cz_etail_clanku&articleID=115

Erikson, Erik Homburger (1994): *Identity and the Life Cycle*. New York: W. W. Norton& Company.

Evans, David (2015): *Language and Identity: Discourse in the World*. New York: Bloomsbury Publishing.

Frýbert, Jiří – Pařízková, Alena (2014): Pracujeme s Romy? Průzkum etnicity a národnosti klientů a klientek terénního programu. *Sociální práce/Sociálna práca*, 14(2), 87–104.

Gazdíková, Martina (2008): *Dvojí identita současné romské inteligence*. Magisterská diplomová práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Brno.

Giles, Howard – Johnson, Patricia (1987): Ethnolinguistic Identity Theory: A socio-psychological approach to language maintenance. *International Journal of the Sociology of Language*, 63, 69–99.

Hasalíková, Zuzana (2018): *Vliv sociálního vyloučení na psychiku člověka*. Bakalářská práce, Jihočeská univerzita, Teologická fakulta. České Budějovice.

Hübschmannová, Milena (1998): *Šaj pes dovakeras. Můžeme se domluvit*. Olomouc: Vydavatelství UP.

Hübschmannová, Milena – Kalinin, Valdemar – Kenrick, Donald (2000): *What is the Romani Language?* Univ. Of Hertfordshire Press.

Hůlová, K (2019): ústní sdělení.

Jakoubek, Marek – Budilová, Lenka (2008): Mandel poznámek k současnému stavu výzkumu Cikánů/Romů v ČR. *Biograf* (45)25.

Jakoubek, Marek (2004): *Romové – konec (ne)jednoho mýtu*. Praha: Socioklub.

Jakoubek, Marek (2005): Multikulturizmus vs. kultura (na příkladu tzv. Romů a „jejich" kultury). In: Jakoubek, M. – Hirt, T. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit (Antropologiská perspektiva)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.

Janíková, Věra (2016): Učení a vyučování cizích jazyků a identita. *Pedagogická orientace*, 26 (1), 24–50.

Kubaník, Pavel – Červenka, Jan – Sadílková, Helena (2010): Romština v České republice – předávání jazyka a jazyková směna. *Romano džaniben* 16 (1), 11–40.

Makoe, Pinky (2014): Constructing Identities in a Linguistically Diverse Learning Context. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 17 (6), 654–667.

Quirk, Randolph (2007): Language and Identity. *English Academy Review*, 17 (1), 2–11.

Rassokha, Marina (2014): Language Identity: Issues of Theory and Practice. *Asian Englishes*, 13 (1), 20–33.

Říčan, Pavel (1998): *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál.

Spolsky, Bernard (2004): *Language Policy. Key Topics in Sociolinguistics*. Cambridge University Press, Cambridge.

Szaló, Csaba – Hamar, Eleonora (2005): Vytváření etnokulturních minoritních identit a jejich sociální inkluze. *Sociální studia*, 1/2005, 67–83.

Úřad Vlády České republiky (2016): Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2016. (online) https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-za-rok-2016_1.pdf

Úřad Vlády České republiky (2018): Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2017. (online) https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny-2017.pdf

Vágnerová, Marie (1999): *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Portál, Praha.

Výrost, Josef – Slaměník, Ivan (2011): *Sociální psychologie*. Grada Publishing, Praha.